

RESEÑAS

Rosanna CANTAVELLA (ed.), *El Facet. Una ars amandi medieval*. València, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana - Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2013, 342 pp. (Biblioteca Sanchis Guarner). ISBN 978-84-9883-651-6.

Composat probablement a la primera meitat del segle XII, el poema titulat *Facetus* “Moribus et vita” –amb l’afegit de les primeres paraules amb què s’inicia el poema per tal de distingir-lo d’un altre poema d’igual títol i que es coneix com a *Facetus* “Cum nihil utilius”– és, juntament amb el *Pamphilus*, la primera obra medieval en què s’aplica l’erotodidactisme a la manera d’Ovidi. Ambdues obres gaudiren d’una gran popularitat, inspiraren moltes altres obres i d’elles se’n feren ben aviat traduccions a altres llengües. És el cas del *Facet*, la versió catalana, molt amplificada, del *Facetus* “Moribus et vita”. En efecte, el *Facet*, datat a la primera meitat del segle XIV, conté 1742 versos en noves rimades occitanocatalanes enfront el *Facetus* “Moribus et vita”, que està format per 510 versos compostos en díctics elegíacs. Ambdós poemes són alhora manuals d’urbanitat i *artes amandi*, unes *artes amandi* que acaben, com no és estrany a l’Edat Mitjana, amb uns *remedia amoris* que es configuren com una reprovació de l’amor i, especialment, de les dones. Així, el *Facet*, que recull la tradició de les adaptacions pseudoovidianes medievals però també la tradició trobadoresca, es configura com la més extensa art de seducció de la cultura catalana baixmedieval, i una de les més interessants de l’Europa cristiana.

Després d’un immerescut viacrucis editorial de setze anys, veu la llum, en la Biblioteca Sanchis Guarner, *El Facet. Una ars amandi medieval. Edició i estudi* a càrrec de Rosanna Cantavella, gran especialista en el *Facet* i en la literatura medieval catalana, als que ha dedicat importants treballs. Cantavella acompanya l’edició del poema d’un extens estudi de les referències socioculturals i literàries de l’època que ajuda a comprendre la cultura medieval europea que el va generar. Així, l’obra de Cantavella consta d’una àmplia i rica introducció on analitza acuradament el *Facet* català en les seves tres vessants de manual d’urbanitat, *ars amandi* i eròtica pràctica, situa l’obra en el seu context sociocultural i literari, examina els aspectes codicològics del manuscrit que el transmet íntegrament, presenta un estudi mètric i lingüístic del poema i aborda els problemes de datació i les relacions amb l’original llatí i amb la versió francesa. Tot seguit, realitza una lectura detallada del *Facet*, on para esment als aspectes culturals més significatius i els glossa, la qual cosa facilita la comprensió del poema i alhora proporciona la contextualització de les referències culturals.

Segueix l’edició del *Facet* català a partir de l’únic manuscrit on es llegeix sencer, el manuscrit 381 de la Biblioteca Inguimbertina de Carpentràs. Cantavella acompanya l’edició d’unes notes on especialment resol dificultats de lectura i assenyalava els versos que són adaptació del *Facetus* llatí i els que no tenen equivalent al text llatí. A més, com que els versos 496-529 del *Facet* van ser utilitzats en dues cartes del segle XV, molt similars entre elles, conservades a l’Arxiu Històric de la Ciutat de

Barcelona, en les notes explicita també les variants que presenten alteració de significat respecte al manuscrit base. Mostren aquests testimonis, transcrits sencers en l'apèndix tercer, que la consideració del *Facet* pervivia en el temps.²

Consta l'obra de tres apèndixs. En el primer l'autora publica el *Facetus* llatí, en una versió que segueix l'establerta per Morel-Fatio, però que incorpora aquelles petites variants trobades a un manuscrit de l'Arxiu de la Catedral de Barcelona datat en el pas del segle XII al XIII, manuscrit que testimonia la coneixença del *Facetus* a Catalunya no gaire temps després de la seva redacció. S'ofereix igualment el text fragmentari del *Facetus* conservat en el ms. 309 de la Biblioteca de Catalunya, datat al s. XIV o al pas del XIV al XV. En el segon apèndix es dóna una utilíssima taula de correspondències entre el *Facetus* llatí i la reelaboració catalana, mentre que el tercer apèndix, com dèiem, ofereix el text de les dues cartes del segle XV que reproduïxen els versos 496-529 del *Facet*. Clou l'obra un útil glossari, un índex temàtic i el recull de referències bibliogràfiques.

Per copsar la importància d'aquesta edició i estudi, cal dir que fins al moment l'única edició del *Facet* català, i també del llatí, era la que va publicar al 1886 Alfred Morel-Fatio (*Mélanges de littérature catalane. III. Le livre de courtoisie, "Romania"* 15, 1886, pp. 192-235, esp. 224-235). Era del tot imprescindible, per tant, una nova edició crítica d'aquest singular poema didàctic i Cantavella ho porta a terme de forma magistral acompanyant-la d'un extens i exhaustiu estudi filològic, lingüístic, cultural i literari.

El que ens resta ara és esperar un estudi i edició semblants de la font del *Facet* català, el *Facetus* "Moribus et vita", ja que l'edició que en feu Alfred Morel-Fatio al 1886 a partir de cinc manuscrits no tenia altra finalitat que la de servir de referència per a la comparació amb la versió catalana del segle XIV, que era l'objecte principal del seu treball. No pretenia realitzar una edició crítica sinó només oferir un text força correcte; en paraules seves: *On s'est attaché ici, non pas à établir un texte dit critique qui eût nécessité l'examen de tous les manuscrits connus, mais simplement à donner de ce Facetus un texte suffisamment correct. Quand il a fallu choisir entre diverses leçons, on a pris celle qui se rapprochait le plus du catalan* (Morel-Fatio, 1886, p. 224). Manca, doncs, insistim, una edició crítica de l'obra així com un estudi que abordi les relacions entre aquest poema i els *Pseudo-Ars amatoria* i *Pseudo-Remedia amoris*, poemes que han tingut una transmissió independent i que són el nucli central del poema *Facetus* "Moribus et vita" (vv. 131-384), desconeixent-se si eren preexistents o si s'hi van incorporar amb posterioritat. Certament, l'edició crítica del text llatí creiem que podria deixar més clares les relacions entre l'original i la reelaboració catalana.

En tot cas, felicitem-nos ara perquè finalment s'hagi publicat aquesta excel·lent edició crítica i comentada del *Facet*.

MERCÈ PUIG RODRIGUEZ-ESCALONA
Universitat de Barcelona

ham University